

**JOQARÍ BILIMLENDIRIW MÁKEMELERI BAKALAVRIATÍNA KIRIW
TEST SÍNAQLARÍDA QARAQALPAQ TILI HÁM ÁDEBIYAT PÁNINEN
PAYDALANÍLATUĞÍN TEST VARIANTÍ
SPECIFIKACIYASÍ**

1. Test variantınıń qollanılıw maqseti

Qaraqalpaq tili hám ádebiyat páninen test tapsırmaları Ózbekstan Respublikası joqarı bilimlendiriw mákemeleri bakalavriatına kiriw test sınaqlarında ulıwma orta hám orta arnawlı bilimlendiriwdiń mámleketlik bilimlendiriw standartları, qaraqalpaq tili hám ádebiyat pánine tiyisli oqıw baǵdarlamalarında ózlestiriliwi belgilengen bilim, kónlikpe, uqıplılıq talapları tiykarında abituriyentlerdiń tayarlıq dárejesin anıqlap beriw ushın arnalǵan.

2. Test variantın qalıplestiriwde tiykar bolatuǵın normativ hújjetler:

- Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń “Respublika joqarı bilimlendiriw mákemeleri bakalavriatına kiriw sınaqların ótkiziw tártibin jetilistiriw haqqında” 2017-jıl 16-noyabrdegi PQ-3389-sanlı qararı;
- Ózbekstan Respublikası Ministrler Kabinetiniń “Joqarı bilimlendiriw mákemelerine oqıwǵa qabıllaw tártibin jáne de jetilistiriw haqqında” 2018-jıl 3-apreldegi 261-sanlı qararı menen tastıyqlanǵan “Ózbekstan Respublikası joqarı bilimlendiriw mákemeleriniń bakalavriatına oqıwǵa qabıllaw ushın kiriw test sınaqların ótkiziw tártibi haqqında”ǵı Nızam;
- Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń “Bilim-tárbiya sistemasın jáne de jetilistiriwge tiyisli qosımsha is-ilajlar haqqında” 2020-jıl 6-noyabrdegi PQ-4884-sanlı qararı;
- Qaraqalpaq tili hám ádebiyat pánine tiyisli ámeldegi bilimlendiriw standartı hám oqıw baǵdarlamaları.

3. Qaraqalpaq tili hám ádebiyat páninen qalıplestiriletuǵın test variantınıń quramı

Qaraqalpaq tili hám ádebiyat páninen **qánigelik** hám de **májbúriy pán sıpatında** qalıplestiriletuǵın test variantı abituriyentlerdiń teoriyalıq bilimlerde ózlestiriw dárejesi menen birge logikalıq pikirlewi hám bilimlendiriwdiń keyingi basqıshına tayarlıǵın bahalaytuǵın, pánge tiyisli kompetenciyalardı tekeseriwge baǵdarlanǵan test tapsırmalarınan ibarat boladı. Test tapsırmalarınıń sanı hám de bahalaw ólshemleri Ózbekstan Respublikası bilimlendiriw mákemeleri bakalavriatına oqıwǵa qabıllaw boyınsha Mámleketlik komissiyası tárepinen tastıyqlanadı.

4. Test tapsırmaları járdeminde tekseriletuǵın pán mazmunı quramı

Kodı	Ana tili
1.1	<p style="text-align:center">Fonetika. Orfografiya hám orfoepiya</p> <p>Fonetika – til sesleri haqqında ilim. Sóylew aǵzaları. Háreketshen hám háreketshen emes sóylew aǵzaları. Grafika. Ses hám hárip. Qaraqalpaq tiliniń álipbesi. Seslerdiń dawıslı hám dawıssız bolıp bóliniwi. Dawıslı sesler. Dawıslı seslerdiń túrleri. Dawıssız sesler. Dawıssız seslerdiń ayılıwı hám jazılıwı. Dawıssız seslerdiń únli hám únsiz bolıp bóliniwi. Ayrım dawıssız háriplerdiń jazılıwı y-w, p-b, f-v, sh-j, q-x, c-sh. Birgelkili dawıssızlardıń jazılıwı. Buwın haqqında túsiniń.</p>

	<p>Buwınnıń túrleri. Sózlerdi ótkermelew. Ótkermelewge bolmaytuǵın sózler. Únleslik nızamı haqqında túsinik (singarmonizm). Buwın únlesligi. Ses únlesligi. Orfoepiya haqqında túsinik. Orfografiya haqqında túsinik. Sóz jasawshı qosımtalardıń imlası. Sóz túrlewshı qosımtalardıń imlası. Forma jasawshı qosımtalardıń imlası. Qospa sózlerdiń imlası. Menshikli atlıqlardıń jazılıwı. Kitaplardıń, gazeta-jurnallardıń, ádebiy shıǵarmalardıń atları hám olardıń jazılıwı. Tariyxıy waqıyalar, bayramlardıń atları hám olardıń jazılıwı. Ǵalabalıq atlıqlardıń jazılıwı. Mánili hám kómekshi sózlerdiń imlası. Modal, tańlaq hám eliklewish sózlerdiń imlası.</p>
1.2	<p style="text-align: center;">Leksikologiya</p> <p>Leksikologiya haqqında túsinik. Sózlerdiń mánisi. Kóp mánili sózler. Sózlerdiń tuwra hám awıspalı mánisi. Sinonimler. Omonimler. Antonimler. Paronimler. Qaraqalpaq ádebiy tiliniń sózlik baylıǵı haqqında túsinik. Ulıwma qollanılauǵın hámmege ortaқ sózler. Terminler haqqında túsinik. Kásipke baylanıslı sózler. Dialektlik sózler. Basqa tillerden ózlestirilgen sózler. Rus tilinen hám rus tili arqalı basqa tillerden kirgen sózler. Belsendi hám uyań sózler (gónergen sózler hám neologizmler, arxaizmler, tariyxıy sózler). Turaqlı sóz dizbekleri haqqında túsinik. Sózlikler hám olardıń dúzilisi. Sózliktiń túrleri. Túsindirme sózlik. Imla sózlik. Awdarma sózlik hám olardan paydalanıw usılları. Dialektologiyalıq sózlik hám olardı paydalanıw.</p>
1.3	<p style="text-align: center;">Morfologiya</p> <p>Túbir sóz hám qosımtalar. Qosımtalardıń xızmetine qaray túrleri. Sóz jasawshı hám sóz túrlewshı qosımtalar. Sóz jasawshı qosımtalar hám olardıń túrleri. Dórendi sózler. Túbirles sózler. Sóz túrlewshı qosımtalardıń túrleri. Forma jasawshı qosımtalar. Qospa sózler haqqında túsinik. Qospa sózlerdiń jasalıwı.</p> <p>Morfologiya. Sóz shaqapları haqqında túsinik. Sóz shaqaplarınıń leksikalıq-grammatikalıq belgileri, olardıń bóliniwi.</p> <p>Atlıq. Atlıqtıń mánisi hám grammatikalıq belgileri. Menshikli atlıqlar hám olardıń jazılıwı. Ǵalabalıq atlıqlar hám olardıń jazılıwı. Atlıqtıń birlik hám kóplik sanda qollanılıwı. Atlıqtıń betleniwi. Atlıqtıń tartımlanıwı. Atlıqtıń seplenwi. Atlıqtıń jasalıwı. Qospa atlıqlar. Atlıq sózlerdiń mánileri.</p> <p>Kelbetlik. Kelbetliktiń zattıń belgilerin bildiriwi hám grammatikalıq belgisi. Kelbetliktiń qurılısı boyınsha túrleri. Kelbetliktiń jasalıwı. Qospa kelbetlikler hám olardıń jazılıwı. Kelbetliklerdiń atlıq ornına qollanılıwı (zatlasıwı). Kelbetliktiń dárejeleri. Kelbetlik sózlerdiń mánileri.</p> <p>Feyil. Feyildiń mánisi hám tiykarǵı grammatikalıq belgileri. Feyildiń bette, sanda ózgeriwi, olardıń jazılıwı. Bolımlı hám bolımsız feyiller. Feyil meyilleri. Feyil máhálleri. Sinonim feyiller. Antonim feyiller. Feyillerdiń qosımtalar arqalı jasalıwı.</p>

	<p>Qospa feyiller hám olardıń jazılıwı. Awıspalı feyiller. Awıspasız feyiller. Feyil dárejeleri. Feyildiń betlik emes formaları.</p> <p>Sanlıq. Sanlıq tuwralı túsiniq. Sanlıqtıń mánisi hám grammatikalıq belgileri. Jay hám qospa sanlıqlar. Sanlıqtıń túrleri. Sanlıq boyınsha grammatikalıq tallaw.</p> <p>Almasıq. Almasıq haqqında túsiniq. Almasıqtıń túrleri. Almasıqtı morfologiyalıq tallaw.</p> <p>Ráwish. Ráwish haqqında túsiniq. Ráwishtiń qurılısına qaray túrleri. Ráwishtiń dárejeleri hám olardıń jazılıwı. Ráwishtiń jasalıwı. Ráwishtiń dárejeleri hám olardıń jazılıwı. Ráwishtiń mánisine qaray túrleri.</p> <p>Bayanlawıshlıq sóz shaqabı haqqında túsiniq. Bayanlawıshlıq sóz shaqabınıń túrleri hám sintaksislik xızmeti.</p> <p>Kómekshi sóz shaqapları. Kómekshi sózler haqqında túsiniq. Tirkewishler haqqında túsiniq. Tirkewishtiń túrleri. Dánekerler haqqında túsiniq. Dánekerlerdiń túrleri. Dánekerlik xızmette qollanılatuǵın sózler. Janapaylar haqqında túsiniq. Janapaylardıń túrleri.</p> <p>Modal sózler haqqında ulıwma túsiniq. Modal sózlerdiń mánileri. Tańlaq haqqında túsiniq. Tańlaqlardıń quramı boyınsha túrleri. Tańlaqlardıń mánisi boyınsha túrleri. Eliklewish sózler haqqında túsiniq. Eliklewish sózlerdiń mánisine qaray túrleri. Eliklewish sózlerdiń grammatikalıq ózgeshelikleri.</p>
1.4	<p style="text-align: center;">Sintaksis</p> <p>Gáp. Gáp haqqında túsiniq. Gáp hám onıń tiykarǵı belgileri. Gáptiń mazmunına qaray túrleri. Gáptiń dúzilisine qaray túrleri. Jay gáp haqqında ulıwma túsiniq. Gáp aǵzaları haqqında túsiniq. Gáptiń bas aǵzaları. Baslawısh hám onıń ańlatılıwı. Bayanlawısh hám onıń ańlatılıwı. Gáptiń ekinshi dárejeli aǵzaları. Tolıqlawısh haqqında ulıwma maǵlıwmat. Anıqlawısh haqqında ulıwma maǵlıwmat. Pısıqlawısh haqqında ulıwma maǵlıwmat.</p> <p>Gáptiń birgelkili aǵzaları. Birgelkili aǵzalardı ulıwmalastırırwshı sózler. Gáptiń ayırım-langan aǵzaları tuwralı túsiniq. Ayırım-langan ayqınlawısh hám onıń túrleri.</p> <p>Gáp aǵzalarınıń orın tártibi hám onıń túrleri. Tuwra orın tártip hám inversiyalıq orın tártip.</p> <p>Bir bas aǵzalı hám eki bas aǵzalı gáppler. Sóz-gáppler. Tolıq hám tolıq emes gáppler.</p> <p>Qaratpa aǵzalar tuwralı túsiniq. Kiris aǵza hám kiris gáp.</p> <p>Sintaksislik baylanıs haqqında túsiniq. Sózlerdi baylanıstırırwshı qurallar. Sózlerdiń sintaksislik baylanısıw túrleri. Sóz dizbegi haqqında túsiniq.</p> <p>Qospa gáppler. Qospa gáp haqqında túsiniq. Qospa gáptiń quramındaǵı jay gápplerdi baylanıstırırwshı qurallar. Qospa gáptiń bóliniw túrleri.</p> <p>Dizbekli qospa gáp haqqında túsiniq. Dizbekli qospa gápplerdiń túrleri.</p> <p>Baǵınıńqılı qospa gáp. Baǵınıńqılı qospa gáp haqqında túsiniq. Bas hám baǵınıńqı gáp. Baǵınıńqı gáptiń orın tártibi. Baǵınıńqı gáp penen bas gápti baylanıstırırwshı qurallar.</p> <p>Qatnaslıq sózli baǵınıńqılı qospa gáppler hám olardıń túrleri. Baslawısh baǵınıńqılı qospa gáppler. Bayanlawısh baǵınıńqılı qospa gáppler. Tolıqlawısh baǵınıńqılı qospa gáppler. Anıqlawısh baǵınıńqılı qospa gáppler.</p> <p>Pısıqlawısh baǵınıńqılı qospa gáppler hám olardıń mánisine qaray túrleri. Kóp baǵınıńqılı qospa gáp. Teń baǵınıńqılı hám izbe-iz baǵınıńqılı qospa gáp.</p>

		Teksttegi til birlikleriniń (leksikalıq, grammatikalıq yaqı sintaksislik) mánisi, wazıyası yaqı maqsetin talqılay alıw.	2.2.2
		Tekst hám ondaqı verbal hám visual maǵlıwmatlar arasındaqı baylanıslılıqtı túsiniw (kesteler, grafikler, diagrammalar, illyustraciyalar hám basqa qurallar járdeminde ańlatılǵan maǵlıwmatlardı talqılay alıw).	2.2.3
ÁDEBIYAT	Kórkem shıǵarmanı analizlew kompetenciyası	Xalıq awızeki dóretiwshiligi hám erte dáwirdegi ádebiy shıǵarmalardı kórkem talqılaw	3.1
		Xalıq awızeki shıǵarmalarınıń mazmunın biliw, túsiniw, analizlew, obrazlardı jikley alıw.	3.1.1
		Erte dáwirdegi ádebiy esteliklerdi biliw, olardıń mazmunın túsiniw, shıǵarmalarda ańlatılǵan bilim-tárbiyalıq áhmiyetin bahalay alıw, obrazlardıń xarakter ózgesheligin anıqlay alıw, kórkem shıǵarma haqqındaǵı maǵlıwmattı biliw.	3.1.2
		Qaraqalpaq ádebiyatınıń payda bolıw dáwiri, jıraw-shayırlar hám olardıń ádebiy miyrasları haqqındaǵı maǵlıwmatlardı biliw, túsiniw, analiz ete alıw, olardıń bilim-tárbiyalıq áhmiyetin bahalay alıw, obrazlardıń xarakter ózgesheligin anıqlay alıw, kórkem shıǵarma haqqındaǵı maǵlıwmattı biliw.	3.1.3
		Qaraqalpaq klassik ádebiyatı wákilleri hám na xalıq shayırlarınıń shıǵarmaları hám olardıń kórkem analizi	3.2
		Klassik ádebiyatqa tiyisli shıǵarmalarda ańlatılǵan waqıya-qubılıslardı biliw, analiz ete alıw, olardıń bilim-tárbiyalıq áhmiyetin bahalay alıw, obrazlardıń xarakter ózgesheligin anıqlay alıw, kórkem shıǵarma haqqındaǵı maǵlıwmattı biliw.	3.2.1
		XIX ásirdeń aqırı hám XX ásirdeń baslarındaǵı ádebiyatqa tiyisli shıǵarmalarda ańlatılǵan waqıya-qubılıslardı biliw, analiz ete alıw, olardıń bilim-tárbiyalıq áhmiyetin bahalay alıw, obrazlardıń xarakter ózgesheligin anıqlay alıw, kórkem shıǵarma haqqındaǵı maǵlıwmattı biliw.	3.2.2
		Ózbetinshe oqıw ushın usınıs etilgen kórkem shıǵarmalar hám olardıń kórkem analizi	3.3
		Shıǵarmalarda ańlatılǵan waqıya-qubılıslardı biliw, analiz ete alıw, olardıń bilim-tárbiyalıq áhmiyetin bahalay alıw, obrazlardıń xarakter ózgesheligin anıqlay alıw, kórkem shıǵarma haqqındaǵı maǵlıwmattı biliw, sonday-aq, kórkem shıǵarma syujetinde sáwlelengen sóylew tipleri, súwretlew quralları, súwretlengen waqıya-qubılıslar, shıǵarma qaharmanı xarakterine tán bolǵan pazıyletler hám qásiyetlerdi bahalay alıw, óz ara salıstırıp juwmaq shıǵara alıw.	3.3.1
		Jáhán hám tuwısqan xalıqlar ádebiyatına tiyisli shıǵarmalar hám olardıń kórkem analizi	3.4
Jáhán hám tuwısqan xalıqlar ádebiyatına tiyisli shıǵarmalarda ańlatılǵan waqıya-qubılıslardı biliw, analiz ete alıw, olardıń bilim-tárbiyalıq áhmiyetin bahalay alıw, obrazlardıń xarakter ózgesheligin anıqlay alıw,	3.4.1		

	kórkem shıǵarma haqqındaǵı maǵlıwmattı biliw.	
	XX ásir qaraqalpaq ádebiyatına tiyisli shıǵarmalar hám olardıń kórkem analizi	3.5
	XX ásir hám ǵárezsizlik dáwirine tiyisli ádebiy shıǵarmalar haqqındaǵı maǵlıwmatlardı biliw, túsiniw.	3.5.1
	Dramalıq shıǵarmalarda ańlatılǵan waqıya-qubılıslardı biliw, analiz ete alıw, olardıń bilim-tárbiyalıq áhmiyetin bahalay alıw, obrazlardıń xarakter ózgesheligin anıqlay alıw, kórkem shıǵarma haqqındaǵı maǵlıwmattı biliw.	3.5.2
	Prozalıq hám poeziyalıq shıǵarmalarda ańlatılǵan waqıya-qubılıslardı biliw, analiz ete alıw, olardıń bilim-tárbiyalıq áhmiyetin bahalay alıw, obrazlardıń xarakter ózgesheligin anıqlay alıw, kórkem shıǵarma haqqındaǵı maǵlıwmattı biliw.	3.5.3
Ádebiy-sóylew kompetenciyası	Shıǵarma teksti ústinde islew	4.1
	Tanıw shıǵarmaǵa (úzindige) tiyisli teksttiń mazmunın, ondaǵı fonetikalıq, leksikalıq, grammatikalıq qurallardıń mánisin hám áhmiyetin túsiniw.	4.1.1
	Tanıw shıǵarmaǵa (úzindige) tiyisli tekstte qollanılǵan kórkem súwretlew quralların anıqlaw, olardıń kórkem áhmiyetin talqılay alıw, shıǵarma tekstin lingvistikalıq jaqtan talqılay alıw, kórkemlik elementleri, shıǵarmanıń janrı, qosıq qurılısı haqqında biliw hám talqılay alıw.	4.1.2
	Tanıw emes shıǵarmaǵa (úzindige) tiyisli teksttiń mazmunın, ondaǵı fonetikalıq, leksikalıq, grammatikalıq qurallardıń mánisin hám áhmiyetin túsiniw.	4.1.3
	Tanıw emes shıǵarmaǵa (úzindige) tiyisli tekstte qollanılǵan kórkem súwretlew quralların anıqlaw, olardıń kórkem áhmiyetin talqılay alıw, shıǵarma tekstin lingvistikalıq jaqtan talqılay alıw, kórkemlik elementleri, shıǵarmanıń janrı, qosıq qurılısı haqqında biliw hám talqılay alıw.	4.1.4

***Túsindirme:** Bul hújjetke aprobaciya nátiyjeleri hám de juwapker mámleketlik shólkemlerdiń tiyisli qarar hám buyırıqlarına tiykarlanıp qosımsha hám ózgerisler kirgiziliwi múmkin.